

TELEVİZYONDAKİ ŞİDDETİN ÇOCUK ÜZERİNDEKİ ETKİSİ

Fahri TÜMKAN
Mormenekşe İlkokulu,
Sınıf Öğretmeni

Özet

Bu araştırma televizyondaki programların çocuklar üzerindeki etkileri ile çocukları televizyonda gördükleri şiddet içeren programlardan uzaklaştırabilmenin yollarına dikkat çekmek amacı ile hazırlanmıştır. Bu çalışmada dünyada yapılan çeşitli araştırmalara da yer verilmiştir.

Araştırmada şiddet ve televizyon ilişkisi, çocuk ve televizyon ilişkisi, televizyondaki şiddet ile televizyon arasındaki ilişki ile çocukların televizyondaki şiddetten etkilenmemeleri için neler yapılabileceği verilmiştir.

Araştırma literatür taraması şeklinde yapılmıştır.

Araştırmada şu bulgular ortaya çıkmıştır:

Televizyondaki şiddetten çocukları etkilenme oranının yaşa, izlenen programlara ve günlük televizyon izleme saatlerine de bağlı olduğu tespit edilmiştir.

Televizyondaki şiddetin çocuklara yansımaları ailenin o programdaki şiddete karşı tutumuna da bağlı olduğunu göstermiştir.

Çocuk programlarının eğitici değil reyting amaçlı hazırlandığı ve buna ek olarak eğitici ve şiddet içermeyen çocuk programlarına gereksinim duyulduğu sonucuna varabiliriz.

Çocuklarımıza televizyondaki şiddetten uzak durmanın yollarını ve bu aşamalara ek olarak ailelerin alabileceği ekstra önlemler ile çocukları televizyonda gördükleri programlardan nasıl uzaklaştırılabileceği anlatılmıştır.

Anahtar Sözcükler: Televizyon, şiddet, çocuk, iletişim

THE EFFECT OF VIOLENCE OF TELEVISION ON CHILDREN

Fahri TMKAN
Mormeneke İlkokulu,
Sınıf Öğretmeni

Abstract

The research has been done in order to find out the effect of television on children and to focus on the ways of how children can remove from the violence of TV programmes.

In this research the relation between violence and television, the relation between children and television the relation between the violence of television and television programmes what can be done for children in order not be affected by the violence on television can be found.

This research has been done as a literature review.

In this research these results have been found: The effect of television on children is related to age, TV programmes and time of watching TV.

Also, the effect is related to attitudes of families towards this kind of programmes.

We can come to this conclusion that TV programmes for children are not educational, they are for rating. In addition to this we need educational kid programmes that don't include violence.

The way of removing violence of TV programmes have been told to the children and also in an addition to that the extra precautions can be taken by families and how to remove children from TV programmes have been told in this research.

Key Words: Television, violence, child, communication

Konuya geçmeden önce ilk olarak televizyon, şiddet ve de çocuk kavramlarını bilmemiz gerekmektedir;

Televizyon:

20. Yüzyılın en büyük buluşları arasında kitle iletişim araçları yer almaktadır. Bunlar içerisinde şüphesiz en önemli yeri de Televizyon almaktadır. TV insanlık tarihi adına büyük gelişmelere vesile olmuş ve halada etkileri açısından insanlık adına tartışılmaz bir noktada yerini korumaktadır (http://www.cicibebe.net/tv_cocuk.htm).

Çocuk:

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti yasalarına göre çocuk; 14 yaşından küçük kimsedir.

Genç şahıs ise; 14 yaşından büyük 16 yaşından küçük kimsedir.

Şiddet:

Sosyolog H.L. Niebur şiddeti, “kişileri veya malları yaralamaya ya da yok etmeye yönelik doğrudan veya dolaylı eylem” olarak tanımlamaktadır.

H.D. Graham ve T.R. Gurr ise, “Dar anlamda 'şiddet', insanı yaralamaya, mala zarar vermeye yönelik bir davranış olarak tanımlar.

Televizyon ve Çocuk :

Kitle iletişim araçlarının hızla yayılması, bunlarla seyirci, dinleyici ve okuyucuya şiddet eylemleri ve suçlu davranış biçimlerinin sunulması, suçlu davranışla kitle iletişim araçları arasındaki ilişki sorununu ön plana çıkarmıştır.

Dünya kamuoyu son elli yılda ortaya çıkan köklü toplumsal değişmelerin etkisini bir yana bırakarak, suçluluğun artmasıyla kitle iletişim araçlarının yaygınlaşması arsında bir ilişki kurmak eğilimi içindedir. Özellikle İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra çocuk suçluluğunun artması, sorunun bilimsel araştırmalara konu olmasına neden olmuştur.

Televizyon kahramanlarının ve ekrandan yansıyan şiddetin toplum üzerindeki etkilerinin incelenmesi 1950'li yıllardan beri sürmektedir. Televizyonun toplumda yaygınlaşması, izleme süresinin artması ve beğenilen programların niteliği "televizyon yoluyla saldırganlık teşvik mi edilmektedir" sorusunu gündeme getirmiştir.

Saldırgan davranış ile televizyon arasındaki ilişkinin incelendiği çalışmalarda; saldırganlık öğrenilmiş bir davranıştır sayıltısı kabul edilmektedir. Bununla birlikte biyolojik, genetik, hormonal etkenler de göz ardı edilmemelidir.

Kitle iletişim araçlarının saldırganlık ve şiddet olaylarının ortaya çıkmasında ve artmasında bir payının bulunup bulunmadığı, varsa derecesinin ne olduğu tartışma konusudur. Artan şiddet olayları ile kitle iletişimi ve şiddet arasında bir ilintinin varlığı konusunda her ne kadar belirgin bir bağlantı ortaya

konulmamışsa da kitle iletişim araçlarının şiddete yönlendirme ve etkilemesi üzerinde bir görüş birliğinden söz edilmektir.

Televizyon, insanları nefret, kin ve hırsıyla doldurmaktadır. Haberler, reality showlar, filmler, diziler, hatta çizgi filmler yaşamın en büyük gerçeğini, ölümü, insanlara pazarlamaktadır. Haber adı altında, habercilik adı altında şiddet canlandırılarak satılmaktadır. Oğlu ölümle pençeleşen babanın yüzündeki anlamı yüreğimizde duymaya, 13 yaşındaki kızı tecavüze uğrayan kadının utancını yorumlamaya olanak bulamaz durumdayız. Bu acı, hüznün, duygu yüklü haberlerin hemen arkasından gelen, yaşamın gülünç anlarına doyasıya gülemediğimiz gibi. Televizyonun hızına duygularımız yetişemez olmuş. Her akşam ekran karşısında izlediğimiz, yaşamın küçük kutuya yansıtılmış acı gerçeği. Farkına varmadan izliyor, düşünmeden algılıyoruz. Haberciliğin kamusal önemi, duygusal eğlenceliklerin ön plana çıkarılmasıyla yok edilme sürecindedir.

Kitle iletişimine ilişkin yazılara bakıldığında gerek yazılı basın gerek televizyon gerek filmlerde gösterilen şiddete dayalı öykülerin, şu şekilde yaklaşım larla saldırganlığı dürtüleyebileceğini ortaya koymaktadır. Şiddet ne zaman ki ödüllendirilir, çekici

gösterilir gerçek olur ve haklı kınırsa; ne zaman ki şiddet yaratan, bu davranışından ötürü eleştirilmezse, kurbanını incitmeyi ya da aşığılamayı eğilim şeklinde gösterirse, basılı ya da görsel-işitsel iletişim araçları o zaman daha fazla etkili olmaktadır. Bir programın seyredilebilir olması için en ucuz yol bilindiği gibi şiddet ve cinselliği kullanmaktır. Televizyonlarımızda "Huysuz Show" gibi eğlence programları, "Söz Fato"da, "Ateş Hattı" gibi haber programlarında, "Televole" gibi spor magazinler ve "Çok Özel" gibi sosyete programlarında ve bunlara benzer yapımlarda gerek görüntülerle gerekse sözel olarak kastedilen pornografiye bolca yer verildiğine şahit oluyoruz. "Sıcağı Sıcağına"da ve haber bültenlerinde insanların ızdırapları, acıları, yaşadıkları felaketler, ölüm anları ve benzeri durumlar duygu sömürüsüne yol açacak, korku yaratacak veya izleyicileri dehşete düşürecek biçimde verilmektedir (Öztürk, 2004)

Bu kutu, çocuklara birbiriyle özgür ve kolayca dökülen sözlerle sohbet eden gerçek insanlar varmış yanılsamasını sunar.

Çocukların karakterlerine televizyon yoluyla bulaşan mafya, yaratma duygusu vs. gibi örnekleri uzatmak mümkündür. TV'nin karşısında şiddet sahnelerini izleyen bazı yetişkinler, öfkelenildiği kişinin cezalandırılmasından haz alır

([Http://www.aygazete.com/?9535](http://www.aygazete.com/?9535)).

İçinde bulunduğumuz zaman dilimi ve toplumsal yaşam biçimlerinde şiddet çok iyi bir eğlence. İzleyiciler bu tür programlardan hoşlanıyorlar ki bunları izliyorlar. Yoksa ellerindeki en güçlü silahı kullanırlar ve televizyonların düğmelerini k a p a t ı r l a r (<http://ilef.ankara.edu.tr/id/yazi.php?yad=799>).

Prof. Dr. H. Yavuzer “Bir televizyon şiddet göstermekle kalmaz, aynı zamanda yapısal şiddet üretirde. Bu, daha sunulacak görüntülerin seçiminde ve sunma biçiminde başlamaktadır. Gerçekte, filmlerdeki ölçsüz şiddetin çok azı gerçek yaşamda görülebilir.” diyerek televizyonun yeni şiddet biçimlerinin gelişmesinde nedenli etkili olabileceğine dikkat çekmiştir. Televizyonun çocuklar üzerindeki etkileri yaş gruplarına göre şöyledir:

(0-3) Yaş Grubu

Bu dönemde çocukların duygusal doyum sağlaması ve onun ile her bakımdan ilgilenilmesi onun sağlam ve güçlü bir psikolojik yapısının oluşmasına zemin hazırlar. Bu dönem için bebeği okşamak, kucaklamak, onunla konuşmak, oynamak, birlikte vakit geçirmek ve ona sevildiğini hissettirmek onun psiko-sosyal ve psiko-motor yönünün gelişimine çok büyük katkılarda bulunur.

Eğer çocuk cansız bir varlığın karşısında, duygusal ve sosyal uyarıdan mahrum, sevgiden ve bağlandığı kişiden uzak, çocuğun konuşmasına, bakışına, gülümsemesine karşılık vermeyen, gönderdiği iletişim ve etkileşim mesajlarına cevap vermeyen, sert, soğuk bir cismin karşısında kaldığında (Ne kadar ses ve görüntü olursa olsun çocuk onları yorumlayacak ve kabul edecek durumda ve psiko-sosyal seviyede değildir.) çocuk için gerekli olan psiko-sosyal yönler eksik veya yetersiz kalacaktır. Neden küçük çocuklar için bu biraz daha sıkıntılı bir durum? Çünkü çocuğun bu sosyal ve duygusal eksikliği gidereceği arkadaş ve sosyal ortamı, konuşmak veya vakit geçirmek için gideceği ikinci bir ortamı ve bunu sağlayacak psiko-motor, psiko-sosyal yeterliliği henüz gelişmemiştir; ayrıca alternatif bir gelişim ortamı yoktur.

Televizyon karşısında 0-3 yaş arasında aşırı miktarda kalan (günlük 1-2 saatin üzerinde) çocuk, ailede ve özellikle de bakım veren kişide bulunan yukarıda saydığımız diğer etkenler de varsa, sosyal gelişim (duygusal etkileşim ve karşılık verme, sosyal ortamlara uyum, insanlar ile ilgilenme, onlara yakınlık gösterme, yaşıtlarına ilgi vb.), ve iletişim (konuşma, anlamlı jest ve mimikler, heceleme, agulama, ses çıkarma, cümle kurma vb.) için gerekli olan fonksiyonların gelişiminde gecikmeler veya yetersizlikler görülür.

Bu duruma, yani iletişim ve etkileşim bozukluğuna yol açabilecek diğer nedenlerin olup olmadığı incelenmelidir. Bütün bu nedenlerden dolayı bebekler için sevgi, duygusal ilgi ve birlikte geçirilecek vakit yerine çocuğun televizyon karşısında kalması son derece sakıncalıdır.

(4 -7) Yaş Grubu

Bu yaş grubunda çocuğun gelişimi ile ilgili önemli adımlar atılır. 0-3 yaş grubunda olduğu gibi çocuğun gelişimi bu dönemde de çok hızlı bir şekilde devam eder. Bu dönemde anne-baba, arkadaş ve sosyal çevre ile etkileşim ve iletişim belirgin olarak artmış ve artık erişkinlerle birlikte belirgin olarak uyum sağlanmıştır. Bu dönemde gerek dil gelişimi, gerekse motor gelişiminde önemli aşamalar kaydedilir. Bu dönemdeki etkilenmeler hayat boyu çocuk için çok önemli olmaktadır.

Televizyonun bu dönemde çok aşırı izlenmesi çocuğun dil ve sosyal gelişiminde bazı sıkıntıların ve eksikliklerin oluşmasına neden olabilir. Bu dönemde çocuklar televizyonda gördükleri görüntüleri tamamen somut olarak yorumlarlar. Yani çocuklarda tam olarak soyut düşünce gelişmediği için gerek çizgi filmler ve gerekse filmlerde görülen görüntüler olduğu gibi algılanır. Çocuk bütün bunları olduğu gibi uygulamaya çalışabilir. Yani çizgi filmde gördüğü bir hareket veya sahneyi olduğu gibi yapmaya çalışabilir. Çocuk için

bu dönemde şiddet içeren ve aşırı abartılı konulardan oluşan çizgi filmler oldukça sakıncalı olabilir. Bilinçaltı şiddet duygularının yerleşmesine neden olabilir. Aynı zamanda çocuğun bu dönemde izleyeceği gerilim, korku veya aşırı şiddet içeren görüntülerden çocuklar oldukça aşırı etkilenebilir, bu durum onları akla gelen görüntüler ve düşünceler ile günlerce rahatsız edebilir. Ek olarak çocukta uyku bozukluğu, yalnız kalmak istememe, korku ve endişe duyguları yerleşmesine neden olabilir. O nedenle anne ve babaların bu dönemde izlenen programlara özellikle dikkat etmesi gerekir.

Unutulmamalıdır ki , çocukluk çağında görülen her görüntünün, duyulan her sesin, karşılaşılan her iyi ve kötü muamelenin muhakkak ileriki yıllarda bir yansıması olacaktır. Bu nedenle televizyon gibi iletişim araçları eğitim amaçlı olarak kullanılmalı, eğlence amaçlı ise belli sınırlarda kullanılmalıdır. Özellikle anne ve babalar, aile olarak birlikte izledikleri programlar konusunda oldukça seçici davranmalıdırlar. Bütün bunlara ek olarak, aşırı ve uygunsuz televizyon izleme durumunda, daha çok geç saatlerde izlenmesine müsaade edilen programlar ile çocukların uyku ritmi bozulmakta, vakit ve motivasyon eksikliğinden dolayı çocukların oyunlar ve değişik aktiviteler ile kazanacakları motor beceriler yetersiz

kalmakta, çocukların arkadaş ortamlarında kazanacakları sosyal adaptasyon yeteneği istenen seviyede olmamakta, ince motor becerilerin gelişimine ve anne babanın eğitimi için gerekli vakit azalmakta, bu yaş için gerekli olan fiziksel hareketlilik ile enerji atımı eksik kalmakta, televizyonun çocuklar için bir miktar katkısı olsa bile genel olarak dil, sosyal ve motor gelişiminde sıkıntılar gözlenmektedir. Bu durum, eğer anne ve babanın çocuğu için yeterli vakit bulmasında sorun varsa, çocukta ek olarak psikiyatrik sıkıntılar varsa, çocuğun gelişimini destekleyecek diğer faktörler eksik ise daha da büyük sıkıntı olmaktadır.

Bir araştırmaya göre 3, 4 ve 5 yaşlarında fazla televizyon seyreden çocuklar okulda daha az başarılı oluyorlar. Çocuğun televizyona bağımlılığının okul hayatı boyunca ve çoğu zaman dersleri ve çocuk kitaplarını hiçe sayarak sürmesi ise, hayat boyu devam eden kişisel etkiler bırakıyor.

(7-12) Yaş Grubu

Bu dönemdeki çocuklar genelde ağır eğitim şartları içinde olan gruba oluşturmaktadır. Aynı zamanda televizyonun eğitim amaçlı kullanımından daha fazla yararlanacak bir yaş grubunu oluşturmaktadır. Yukarıda saydıklarımıza ek olarak bu yaş grubunda soyut düşüncenin yerleşmeye başlamış olmasının etkileri görülür. Çocuklar televizyondaki

görüntülerden erişkin düzeyinde etkilenmeye başlar. Yukarıda değindiğimiz gibi bu yaş grubunda da şiddet içeren, korku ve gerilime neden olan sahnelerin çocuğun gelişiminde problem oluşturacağını söylemek gerekir. Yukarıda bahsettiğimiz iletişim ve sosyal adaptasyon üzerine etkileri 0-3 yaş ve 4-7 yaş grubundaki kadar negatif şekilde olmaz. Çocukların bu yaşlardan itibaren televizyon üzerinden kazanımları eğer iyi yönlendirilir ve seçici davranılırsa devam eder. Bu yaşta çocukların ders ve okul saatleri de göz önüne alınarak televizyon izleme saatleri uygun bir şekilde sağlanmalıdır. Televizyon izlemenin aşırılığında çocuğun sosyal aktivitelerinde, arkadaş ilişkilerinde, ders başarısında, sportif faaliyetlerinde ve yaşa uygun becerilerin geliştirilmesinde sorunlar y a ş a n a b i l i r (http://www.cocukaile.com/IcSayfa.aspx?Kodal=441).

Bunlardan başka, yapılan bazı araştırmalar göstermiş ki televizyon zekayı, hayal kurma ve düşünme kabiliyetini etkiliyor, dikkati azaltıyor ve çocukları pasifleştiriyor.

Pennsylvania Üniversitesi'nde yapılan bir araştırmaya göre televizyon seyretme miktarıyla zeka derecesi arasında negatif bir ilişki bulundu. Televizyon seyretmek için ayrılan saatlerin azalması halinde zeka seviyesi yükseliyordu.

Bir başka araştırma da uzun süreyle televizyon seyretmenin dikkati azalttığını ortaya koymuş. Son yirmi beş yılda öğrencilerin dikkatlerini yoğunlaştırma süreleri ortalama kırk dakikadan on beş dakikaya düşmüş. Ayrıca televizyon, çocukları kolaycı çözümlere de teşvik ediyor. Bütün problemlerin ekranda otuz ya da altmış dakikada çözümlendiğini gören ilkokul çağındaki çocuklar, çabuk sonuç alamayacakları dolayısıyla kendilerine zevk vermeyen ödevleri kolayca bırakabiliyorlar.

Bir dizi araştırma sonucu da, televizyon tiryakiliğinin çocuklarda hayal kurma ve düşünme kabiliyetini körelttiğini de ortaya koymuş durumda. Öğretmenler, televizyonun çocuk oyunları üzerinde de kişisel etkisi olduğunu söylüyorlar. Oyunları artık eskiye göre daha az samimi ve hayal gücünden uzak buluyorlar. Bir psikoloji profesörü ise, artık çocukların oyunlarında basit ve ucuz şeylerden oyuncak yapılmadığını, çocukların kendilerinin yeni bir oyun keşfetmediklerini ve tüm ilhamlarını televizyondan aldığını söylüyor.

Televizyonun diğer bir etkisi de pasiflik. Araştırma sonuçları, evde televizyon karşısında saatlerce oturan çocukların, zihnen bir yerlere gittiği, gezdiği, bir şeyler yaptığı zannına kapıldıklarını ortaya çıkarmış. Bu da onları yorgun, bezgin ve uyuşuk yapıyor ve yine televizyon karşısında oturup durmadan şekerli-yagli besinler atıştıran çocuklar, hızla

şişmanlıyorlar. Buna bir de çikolata, bonbon, bisküvi reklamlarının etkisini eklerseniz, sonucu tahmin etmek hiç de zor değil... Pasifliğin diğer bir yönü de şu: Televizyon çocukları, gerçek hayatta karşılaştıkları haksız davranışlara tıpkı televizyon filmlerinde olduğu gibi seyirci kalmayı tercih ediyorlar ve şiddet olaylarını günlük, adi meseleler sınıfında düşünüyorlar (Sarfati, 1999: 575).

Şiddet çocukların davranışlarına, sözlerine, oyunlarına yansıyor. Çocukların 3-4 yaşından başlayarak 12-13 yaşına kadar günde ortalama 1-2 saat çizgi film izledikleri, ayrıca çocukların ve gençlerin erişkinler için hazırlanan televizyon programlarını da seyrettikleri düşünüldüğünde, yoğun şiddet bombardımanı altında kaldıkları görülür. Yapılan araştırmalar sonucunda da çocuğun saldırgan davranışları taklit ettiği belirlenmiştir (<http://ilef.ankara.edu.tr/id/yazi.php?yad=799>).

T.V. görsel ve işitsel duyulara yönelik etkili bir kitle iletişim aracı olması nedeniyle olumlu hizmetlerin yanı sıra, iyi değerlendirilmediği takdirde olumsuz sonuçlara da neden olmaktadır (Yavuzer, 1997: 234).

Çocukların ticari bakımdan büyük bir potansiyel güç oldukları kanallar tarafından farkına varılmıştır. Televizyonun pazarlama gücünü keşfetmesinin hemen

ardından çocuk programları da pazarlama stratejileri başlamıştır (<http://www.cocukdunyasi.net/q38.htm>).

Çocuk ve Reklam Arasındaki İlişki:

Çocuklar üzerinde olumsuz etki yapabilen yayınlardan biri de reklamlardır.

Reklamlar daima daha fazla ve yeni gereksinimler yaratmaktadır. Çocuklar, reklamın en önemli hedefi olduğu kadar aracıdırlar da. Belirli ürünlere sahip olunması, marka alışkanlıklarının yerleştirilmesinde medyadan her gün beynimize iletilen mesajlarla çocuklar tüketim toplumunun bireyleri olarak gelişirler.

Reklamlar tüketimi teşvik yanında ruh dünyasında da etkiler yaratmaktadır. Henüz toplumsallaşma yolunda olan çocuklar, reklam dünyasından aldığı mesajlarla, çalışmak, başarılı olmak, erdemli olmak gibi insani boyuttaki pek çok değer yargısının yerine, salt tüketerek mutlu olunacağı yolundaki düşünceyle beslenmektedir.

Özellikle reklamlar aracılığıyla mutluluğun tek yolunun çok nesneye sahip olmak, ya da çok tüketmek olduğu aktarılır ve "insanlar ne kadar çok şeyleri varsa o kadar çok mutlu olacakları" inancına yönlendirilir.

Çağdaş psikanalistlerden Fromm'un ifadesiyle insanlar adeta sadece sahip olduklarıyla var olacakları, aksi halde bir hiç olacakları düşüncesine itilmektedirler.

Bu düşünceyi besleyen ve destekleyen reklamlar yoluyla yapay gereksinimler üretilerek, insan doyumsuzluğa yönlendirilmektedir.

Ayrıca maddi imkanı yetersiz ailelerde çocukların, hatta aile büyüklerinin doyumsuz isteklerinin pekiştirilmesi ve daha fazla şeyi elde etme etkisiyle suç işlemleri söz konusu olabilmektedir. Çünkü çocuklar izledikleri reklamların etkisiyle daha fazla talepte bulunmakta ve özellikle dar gelirli aileler bu talepleri asgari düzeyde bile karşılamakta zorlanmaktadır.

Son zamanlarda özellikle gelişmiş ülkelerde gençlerin büyük bölümünün otomobil, motosiklet ve büyük mağazalardan kazak tıraş losyonu vb. çalmalarında reklamların önemli yeri vardır.

Gelir düzeyi düşük olmayanlar da, çocuğun her istediğini almayı doğru bulmayarak talepleri geri çevirebilmektedirler. Bu durum, çocukta yoksunluk ve kırgınlık duygusu oluşturabilmektedir. Tüketim kapitalizminin sanal formu diye nitelenen reklamlar, bütün bu olumsuzlukları peşinde getirmektedir.

Sonuç olarak televizyondaki reklamlar toplumsallaşma yolunda olan çocuklarımıza yanlış davranışlar aşılamaktadır. (Devecioğlu, 2005: 4)

Çocuk Programları Nasıl Hazırlanmalıdır?

Bu kutudan yansıyan olumlu model çocuklar için ne kadar yapıcı ise, olumsuz modelin de o denli yıkıcı olduğu bilinmelidir. Bu uzmanlar, özellikle dili yeni öğrenmekte olan çocukları göz önüne alarak, hatasız bir gramerle ve yaşayan bir Türkçe ile program oluşturmaya özen göstermelidirler. Söz konusu aygıtın milyonlara hitap etmesi, yapılan hatanın affederliğini zorlaştırmaktadır.

Ülkemizde istenilen programı izleme ya da gerektiğinde televizyonu kapama alışkanlığı henüz yerleşmemiştir. Evin bütün programı, yemek saatleri, akşam ziyaretleri dizilerin yayın saatlerine göre ayarlanıyor. Anne ve babaların genel tablosu böyleyken peki ya çocuklar? Onlar bu ortamdan nasıl etkileniyorlar?

Çocuklar için hazırlanan televizyon programlarında özel bir eğitimsel yöntem izlenmelidir. Çocuğun somut düşünmesi ve her şeyi somuta indirgemeye çalışması nedeniyle, yayınlardaki kavramlar soyut düzeyde verilmemeli, somut örneklerle, çocuğa “yaşatılarak” aktarılmalıdır. Ünlü düşünür J. J.Rousseau'nun belirttiği gibi “Çocuğunuza hiçbir şekilde sözle ders vermeyiniz; o, ancak derslerin tecrübelerini almalıdır.”

Çocuk için hazırlanan televizyon dizisi, ondaki yardımseverlik, yurtseverlik

ve insan severlik duygularını pekiştirmeli; farklı konularda düşünme fırsatı vererek, gerektiğinde sentez, yorum ve kıyaslama yapabilmesine olanak hazırlanmalıdır. Televizyondaki çocuk programı, sadece öğüt verme biçiminde sürdürüldüğü takdirde, çocuk açısından etkinliğini kısa sürede yitirebilir. Çocuğa verilecek iyi değer, gerektiğinde kötü değerle birlikte verilmeli, böylelikle çocuğun iyiyi ve doğruyu kendi başına bulabilmesi sağlanmalıdır.

Bunun yanı sıra, çocuk yayınları, birtakım toplumsal değerleri çocuğa aktarabilmelidir. Çocuk, yaşamın ilk yıllarında, “Ben-merkezci” düşünceye sahiptir. Başka bir deyişle, herkesin kendisi gibi düşündüğünü kabul eder. İşte, ilk çocukluk yıllarında, sözle eylemi bir tutan; masalla gerçeği, hayalle olguyu birbirine karıştıran çocuğun, giderek hayalden gerçeğe ve mantıklı düşünceye doğru yöneltilmesi gerekmektedir.

Çocuk programları bu özellikleri dikkate alınarak hazırlanmalı ve çocuğu bencillikten kurtarıp işbirliğine yöneltebilmelidir (Yavuzer 2001, 222).

Anne ve babalar zaman zaman televizyonu kapatabilmeli, müzik dinlemek ve kitap okumak gibi farklı uğraşlarda bulunarak, çocuklarına örnek olabilmelidirler. Anne ve babalar; çocuktaki saldırganlık tepkilerini harekete geçiren ya da onları aşırı uyaran ve toplumsal değer yargılarını değiştirmeye neden olan dizileri

izlemelerine engel olmalıdırlar. Bu gerçeştirilmediği takdirde, anne ve babaların programı çocukla birlikte izlemeleri, daha sonra program hakkında kısa bir söyleşi yapmaları, iyi ve kötü yanlarını dile getirmeleri yararlı olur (Yavuzer 2001, 223).

Televizyon, toplumsal değerlerin oluşmasında aileden ve okuldan daha etkili bir araç haline gelmiştir.

Televizyon çocukların öğrenme sürecine büyük bir güçle girer ve onlara şiddet üzerine uygar bir toplumun ölçütlerine uymayan törel ve toplumsal değer dizeleri verebilir.

Televizyon yoluyla sergilenen cinayet sahnelerinin izlenmesi saldırganlık davranışını arttırabileceği gibi, bu şiddet eylemlerinin ilerleyen yaşlarda zamanla cinsel haz yerine de geçmeye başladığı görülür.

Çocukların izlediği filmler zaman içinde bilinç altına yerleşebilir. İleri yıllarda eğer çevre uygunsu, bu olaylar eylem şeklinde ortaya çıkabilir. Aynı zamanda bu tarz filmler ve “reality show”lar, kişilik bozukluklarına da sebep olur.

Öte yandan bazı yazarlar bireylerin şiddet öğeleri fazla olan filmleri seyrettiklerinde saldırganlıklarından arındıklarını (katarsis varsayımı) ileri sürmektedirler (www.gelisimplatformu.org).

Çocuk zihinsel süreçlerindeki özelliklerinden dolayı izlediklerini yetişkinler

gibi algılayamamakta ve yetişkinlerden farklı bir biçimde etkilenmektedir. Televizyon kullanım nedenlerine bakıldığında da çocuklar ile yetişkinler arasında farklılıklar görülmektedir. Yetişkinlerin çoğu televizyonu eğlenmek amacıyla izlerken, çocuklar ise eğlendirici buldukları televizyonu dünyayı tanımak ve anlamak için izlemektedirler. Çocuklar kurmaca ve gerçek arasındaki farkı çoğu kez yetişkinler kadar kolay bir biçimde algılayamamaktadırlar.

Psikologların yaptığı açıklamada “Çocukların ve gençlerin bu programların etkisi altında şiddeti bir problemi çözme aracı” olarak gördüklerine ve gittikçe daha normal karşılamaya başladıklarına işaret etmektedirler (<http://www.cocukdunyasi.net/q38.htm>).

İlk çocukluk dönemlerinden itibaren çocuklar, kendilerine model olarak seçtikleri TV'deki dizi kahramanlarının özelliklerini, günlük yaşamlarına ve oyunlarına yansıtmaya başlarlar. Film kahramanı, çeşitli davranışlarıyla çocuktaki saldırganlık dürtülerini harekete geçirebilir ve onu saldırgan yapabilir. Çünkü çocukta dürtülerini frenleme yeteneği çok zayıftır. Bu nedenle olumsuz uyarımları içeren bir TV Filmi çocuğu saldırganlığa iten çeşitli etkenlerden belki de en güçlüsü ve yaygındır. Ancak çocuğun etkilenmesinde kişilik özellikleriyle yakın çevre, faktörlerinin rolü büyük olmaktadır.

Gözlemler, şiddet ve adam öldürme sahnelerini izleyen çocuklarda çeşitli gerginlik ve endişe belirtilerinin görüldüğüne dikkatleri çekmektedir. Aynı görüntüler, bazı çocuklarda uyuma zorluklarına ya da uykularında korkulu rüyalarla kabusların görülmesine de neden olabilmektedir (Yavuzer, 1997:239).

Kimi filmlerde kahraman haktan ve doğruluktan yana da olsa, öyle saldırgan ve acımasız bir insan olarak canlandırılır ki çocuğun aklı karışır. Doğru amaçlar için her yolun ve yöntemin geçerli olduğu sonucuna varabilir. Çocuklar öldürme olaylarının ayrıntılı olarak sergilendiği boğma, şişleme, işkenceyle konuşurma, öldüresiye dövme sahnelerinden korkar; uzun süre etkisinde kalırlar (Yörükoğlu, 1997:99).

Şiddet ile kitle iletişim araçlarının şiddeti özendirme olgusu arasında zorunlu bir bağlantı en azından henüz kanıtlanmış değildir. Bu araçlar şiddet konusu davranışların tek nedeni değil, olsa olsa bunların doğmasına katkıda bulunan etmenlerden biridir (<http://www.cocukdunyasi.net/q38.htm>).

Görsel ve sözel bir iletişim aracı olarak televizyon özellikle çocukluk dönemi yaşlarında etkin izler bırakmakta ve etkiler oluşturmaktadır. Pek çok araştırmacının ortak noktada birleştiği

konu; televizyondaki şiddet görüntülerinin, izleyicilerde şiddet davranışlarının sergilenmesinde yol açtığıdır (www.gelisimplatformu.org).

Yapılan Araştırmalar

J.L Singer ile D.S. Singer etki ile ilgili İngiltere'de yaptıkları bir araştırmada (1980) yatılı okulda kalan 13-16 yaş grubu çocuklar ikiye ayrılmış. Bir gruba 15 gün süreyle yalnızca komik ve sosyal programlar izlettirilmiştir. İkinci gruba ise bu şiddet içeren filmler, programlar gösterilmiştir. Yapılan testler sonucunda birinci grupta hoşgörü, tartışma, iletişim ve gülme düzeyi; ikinci grupta ise sözel ve fiziksel saldırganlık düzeyinin yüksek olduğu saptanmıştır (<http://ilef.ankara.edu.tr/id/yazi.php?yad=799>).

Eron ve Heusmann'ın ABD, Finlandiya ve Polonya'da çocuklar üzerinde yaptığı karşılaştırmalı araştırmada ise (1982) yine çocukların davranışları ile televizyondaki şiddet arasında olumlu bir ilişki görülüyor. Ama bu araştırmada ilginç olan, saldırgan davranışların sadece erkek çocuklar için değil, kız çocuklar için de geçerli olduğudur. Yine buradaki önemli bir değişken televizyon izleme sıklığıdır (Öztürk, 2004).

Türk halkı günde 4 saat televizyon izleme süresiyle dünya sıralamasında ilk sırada yer alıyor. Televizyon karşısında etkiye en açık durumdakiler ise çocuklar.

Istanbul Üniversitesi İletişim

Fakültesi'nin düzenlediği 2. Uluslararası Çocuk ve İletişim kongresine katılan uzmanlara göre, özellikle televizyonlarda yayınlanan kapkaç, tecavüz ve deprem haberleri çocukları çok etkiliyor. Reklamlar üzerinde de duran uzmanlar reklamın dili ve verdiği mesajın etkisi nedeniyle denetimin altını çiziyorlar.

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde KAYAD tarafından yapılan araştırmaya göre çocukların televizyon izleme oranları şöyle tespit edilmiş:

% 30.72 'si günde 2-3 saat,

% 22.22 'si günde 1-2 saat,

%11.76'si günde 3 saatten fazla

%6.54'ü günde 30 dakika-1 saat arasında televizyon izliyor.

Buradan çıkan sonuca göre K.K.T.C 'de de çocuklar gereğinden fazla TV izliyorlar.

ABD'de Washington Üniversitesi'nin yaptığı bir araştırma, fazla televizyon seyretmenin çocuklar üzerindeki olumsuz etkisini ortaya koydu. Araştırmaya göre çok fazla televizyon izleyen çocuklar okul çağına gelince şiddete daha fazla eğilim gösterdi.

Araştırmaya 4 yaşındayken dahil edilen 1266 çocuğun yüzde 13'ünün, 6 yaşından 11 yaşına kadarki dönemde televizyon karşısında geçirdiği zaman yüzünden kavgacı tutum sergilediği belirtildi.

Yine ABD' de yapılan başka bir araştırmada ise; televizyon beyazların

oturduğu mahalleye zencilerin mahallesinden 10 yıl önce gelmiş. Her iki mahallede de televizyon gelmeden önce ve geldikten sonraki suç oranlarında bir artış olduğu görülmüş.

Amerika'da yapılan bir araştırmaya göre en çok izleyicinin televizyon seyrettiği semtlerde yayınlanan 85.5 saatlik bir programda 84 adam öldürme veya şiddet olayı gösterdiği saptanmıştır. 2-7 yaş arasında 26 milyon çocuğun izleyebileceği saatlerde yayınlanan programlarda ise, her 16.3 dakikada bir şiddet olayı yer almakta olduğu saptanmıştır (Devecioğlu, 2005:2).

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde KAYAD tarafından yapılan araştırmaya göre çocuklar en çok çizgi film kahramanlarını (Örümcek Adam, Batman, Pokemon, Actionman) model olarak alıyor.

Bunu;

% 17.65 oranıyla, şiddet içeren filmlerin kahramanları,

% 10.45 oranıyla şarkıcılar,

% 7.50 pembe dizi kahramanları,

% 3.26 yerli dizilerin kahramanları,

% 0.65 oranı ise doktor, avukat, polis gibi kahramanların yerine geçmek isteyenleri tespit edildi.

Okul öncesi çocuklar günde 2 saat çizgi film seyretse yılda 10.000 şiddet içeren sahneye maruz kalıyormuş. Bunlardan yaklaşık 500 tanesi çocuğun kişilik gelişiminde agresyon temelleri atmaya yönelik olarak değerlendirilmiş.

Üstelik gerçekte hayali ayıramayan okul öncesi çocukların en büyük sorunu "şiddet" içeren sahnelerin yaşam için "gerekli", "hoş", "ağrısız" olarak değerlendirmeleri (Devecioğlu, 2005:3).

Ayrıca gerek Türkiye'de, gerekse dünyada yapılan tüm araştırmalar göstermiştir ki, istisnai durumların dışında çocukların televizyon izleme sıklığı ve alışkanlığı, televizyonun bu özellikleri de göz önüne alındığında, kişiliğinin oluşması ve başarısı için tehlikeli boyutlardadır.

Araştırmalar, televizyonun tek başına şiddete yöneltmediğini, ancak özendirmediğini ve arttırdığını göstermiştir (<http://pdrhizmetleri.sitemynet.com/c7.html>).

Televizyondan Etkilenen

Çocuklardan Basına Yansyanlar

Uzmanlar mersinde bir çocuğun "Pokemon gibi uçmak için" evinin balkonundan atlamasıyla gündeme gelen bu hayali kahramanların çocukların sağlığını olumsuz yönde etkilediği açıklandı. Bakırköy Ruh ve Sinir Hastalıkları hastanesi Başhekimisi Doç.Dr. Arif Verimli yaptığı açıklamada pokemonlar ve benzeri bilim kurgu ya da aşırı hayal gücüne dayanan çizgi filmleri genellikle 13 yaşın altındaki çocukların izlediğini belirterek, bu yaş grubundaki çocukların gerçekte ilinti kurma yeteneğinin henüz tam olarak gelişmemiş olduğunu vurguladı.

1995 yılında ABD'nin Teksas eyaletinde televizyonda "Robin Hood" çizgi filmlerini izleyen 13 yaşındaki bir çocuk noelde bütün çocukların oyuncağı kavuşması için babasının tüfeğini bir oyuncak yüklü kamyonun önünü keserek aracın sürücüsünü yaralamıştır.

1996 yılında yine ABD'de 14 yaşındaki bir çocuk şiddet öğeleri içeren bilgisayar oyununu izledikten sonra ilk önce arkadaşını daha sonrada kendini vurmuştur.

İngiltere, Fransa ve bazı ülkelerde yapılan araştırmalar televizyonda şiddet içerikli film izleyen çocukların tepkilerini farklı bir biçimde ortaya koydukları saptanmıştır.

Amerika'da televizyonun en yoğun izlendiği saatlerde, izleyici kitlesinin yaşadığı setlerde 85 saatlik izleme sürecinin ardından 84 öldürme olayının olduğu belirlenmiştir.

Magosada ilk okul çağındaki ikiz iki çocuk izledikleri superman kahramanına öznerek damdan atlayarak uçmaya çalışmışlar. Ancak ayaklarını kırmışlardı.

Televizyonda izlediği filmin etkisinde kalan genç bir kız intihar etti. Genç kızın izlediği film "İnfeno" adlı korku filmiydi.

Üsküdar'da 8 yaşındaki ilkokul öğrencisi kendisini kırıvatla gardroba astı. Ailesi, çocukların filmlerden etkilendiğini

iddia etti.

Liverpool'da öldürülen 2.5 yaşındaki James Burger'in katil zanlıların olan 11 yaşındaki 2 çocuğun davası şiddete tepkiyi gündeme getirdi.ve bu dava ile İngiltere hâla çalkalanmaktadır. 11 yaşındaki bu çocuklar "child's play 3"u izlemişti.

Çocuk vahşetinin yaşandığı bir benzer olay Fransa'da yaşandı. 8-10 yaşlarındaki üç çocuk bir sokak serserisini öldürdü. (Yanık, 2002: 17)

Adana'da yeni aldığı silahı gösterirken arkadaşını kaza sonucu öldüren liseli genç 2.5 yıl ağır hapis cezasına çarptırıldı.

Adana 2. Ağır Ceza Mahkemesi'ndeki son duruşmada 19 yaşındaki sanık Turan Görür'ün avukatı Kubilayhan Uzel,çeşitli film ve dizilerin gençleri cinayete teşvik ettiğini belirterek şöyle dedi: "Benim müvekkilim de bir medya kurbanıdır. Gençler gördükleri karşısında birer suç makinesi haline geliyor. Müvekkilimin silah merakı arkadaşının ölümüyle sonuçlanmıştır.Kasıt yoktur." Dedi.

Üsküdar'da İnkılap Yenitoptaşı Caddesi Şirin Apartmanı'nda oturan merkez ilkokulu öğrencisi 8 yaşındaki Yasin Şirin, kendini kravatla gardroba asarak intihar etti. Babası Aktaş Elektirik'te tahsildarı Mustafa Şirin ile annesi Sebahat Şirin, oğullarının hiçbir sorunu olmadığını, ancak televizyonda seyrettiği filmden

etkilenmiş olabileceğini söylediler.

Norveç'te 5 yaşındaki bir kız çocuğu öldürüldü. çocuğun televizyondan etkilenen 6 yaşlarındaki arkadaşları tarafından taşlandığı, dövüldüğü ve kar üzerinde ölüme terk edildiği anlaşıldı.

Ailesiyle Fransa'da yaşayan 9 yaşındaki Volkan da bir Türk televizyonundan etkilenerek intiharı seçti.

Bu olaylar basına yansıyan bir kısım olaylar bir de yansımayanlar var.

Ancak etki yalnız ölümlere neden olmakla kalmıyor; şiddet uygulayıcısı fakat kahraman olan karakteri özellikle çocukların ve gençlerin örnek aldığı ve bu nedenle toplumda şiddetin yayıldığı biliniyor. Bu tip programlar suçun nasıl işleneceğinin tekniğini de öğretiyor ve yayıyor. Bazı hukukçulara göre 5 yaşındaki bir çocuk her gün programları seyrederek 15 yaşına geldiğinde 18000 cinsel taciz, saldırı, kavga ve işkence yolu öğrenmiş oluyor (Öztürk, 2004).

Televizyon çocuk için zaman öldürücü olabildiği gibi eğitici, çocuğa dünyayı tanıtmada eşsiz bir alet olabilir. Ancak en kötü programların belirlenmesi, seçimi çok önemlidir. Ancak en kötü programların bile en azından çocuğun dil gelişimi üzerinde olumlu etkileri olduğu da gerçektir.

Program yapımcıları bu tür programları her ne kadar çocukların yattığı saatte yayınlandıklarını iddia etseler de; bu

konuda en büyük görev ana babaya düşmektedir. Her ne şekilde olursa olsun, çocukların bu tür programları izlemesine engel olunmalıdır. Ayrıca bu programların etkileri filmin içindeki bir sahneye benzemez (http://baharhavzali.Sitemynet.com/okuloncesi_egitim/id6.htm).

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu çalışma “Televizyondaki şiddetin çocuklar üzerindeki etkisini” araştırmaları toplayarak bu konuya dikkat çekmek amacıyla gerçekleştirilmiştir. Araştırma Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde, Türkiye'de ve dünyada bu konu ile ilgili araştırmaların toplanması ile yapılmıştır. Çalışmada elde edilen en önemli sonuçlar aşağıdaki şekilde değerlendirilebilir.

■ Günümüzde televizyon her eve girmiş olan önemli bir icattır. Bu icat kimilerinin yaşantılarında çok önemli yer tutmakta ve çocuklarımız bu icadı bilinçsizce kullanılmaktadır.

■ Aileler televizyon programlarından çocuklarını korumak için yeterli ilgiyi göstermemektedir.

■ Televizyondaki karakterler gelişmekte olan çocuklara iyi örnek olabileceği gibi program yapımcılarının reyting amacı güttüğünden dolayı bu karakterler çoğu zaman çocuklarımızın yaşlarına bağlı olarak onlara köyü örnek olmaktadır.

■ Çocuklar televizyon kahramanlarını örnek alıp onlar gibi davranmaya çalışıyor. Bunların sonucunda da kahramanın kötü olan özelliklerini de benimsiyorlar.

■ Televizyonu fazla izleyen çocuklar çoğu zamanını televizyonun karşısında geçirdiğinden dolayı sosyal etkinliklere katılamayıp sosyalleşemezler.

■ Televizyonla fazla vakit geçiren çocuk televizyon programlarını gerçek yaşamı gibi algılayarak, gerçek yaşamda da televizyonda gördüklerini (şiddeti) uygulamaya çalışırlar.

Öneriler:

Bu konuda esas sorumluluk ailelere düşmektedir. Aileler çocuklarına daha fazla yakınlık göstererek çocuklarına televizyon karşısında iyi örnek olunmalıdır. Unutulmamalı ki televizyonda iyi adam bile olsa şiddet uygulaması asla kabul edilemez.

■ Aileler çocuklarının televizyon izleme saatlerini ve televizyonda izleyecekleri programları önceden belirlemeli ve asla taviz vermemelidirler.

■ Çocukları televizyondaki şiddetten uzak tutmak gerekir ve çocuklara bire bir televizyonda gördüklerine inanmamaları gerektiğini anlatılmaktadır.

■ Çocukların televizyona fazla bağlanıp arkadaş çevresinden uzaklaşması engellenmelidir.

■ Aileler daima çocuklarına iyi örnek olmalıdır.

TV deki Şiddet ve Çocuklarınız:

Etkilenmemeleri İçin Neler Yapabilirsiniz?

Araştırmalar şiddete ve saldırganlığa yönelik davranışların yaşamın erken dönemlerinde öğrenildiğini göstermektedir. Ancak, yine araştırmalar, çocukların duygularını şiddet kullanmadan ifade edebilmeleri için , ailelerinin büyük yardımı olabileceğini de göstermektedir.

Bu yazı, anne-babaların gençlerde gözlenen şiddeti azaltmak için aile içinde, okullarda ve toplumda neler yapabileceklerini görmelerinde yardımcı olmak üzere hazırlanmıştır.

Çocuklarınız için yapabilecekleriniz:

Anne-babalar çocuklarının güven ve sevgi dolu bir evde yaşamalarını sağlayarak şiddeti azaltmada önemli bir rol üstlenebilirler. Aşağıda bu konuyla ilgili bazı öneriler verilmektedir. Bunların hepsini harfiyen yerine getiremeyebilirsiniz. Ama elinizden geleni yaparsanız, çocuklarınızın içinde yaşayacakları dünyayı onlara daha az zarar verici hale getirebilirsiniz.

1- Çocuklarınıza yönelik sevgi ve ilginiz sürekli ve tutarlı olsun:

Kendisini güvencede hissedebilmesi ve diğerlerine güvenebilmesi için, her çocuğill anne-babasıyla ya da bir yetişkinle güçlü, sevecen bir ilişki, bir "bağ" kurabilmesi gerekir.

Kendisine sevgi ve ilgi gösteren bir yetişkinle böyle bir bağ kuramayan bir çocuğun, düşmanlık duygulan içinde gelişmesi ve "zor" bir genç olması ihtimali vardır. Kendileriyle çok küçük yaşlardayken ilgilenilmiş çocuklar arasında, "sorunlu davranışları" olan gençlere daha az sayıda rastlanmaktadır.

Bir çocuğa her zaman sevgi gösterebilmek hiç de kolay bir şey değildir. Hatla eğer genç, deneyimsiz ya da çocuğunu tek başına yetiştirmek durumunda kalan bir anne ya da babaysanız, çocuğunuz hasta ya da özel ihtiyaçları olan özürlü bir çocuksa, bu iş daha da zordur. Eğer çocuğunuzu idare etme konusunda herkesinkinden daha farklı güçlükler yaşıyor ve çok zorıamyorsanız, bunu çocuğunuzun doktoru ile ya da bir başka hekimle tartışınız. Eğer çocuğunuzun görünen tıbbi bir problemi yoksa, bu durumda bir psikoloğa başvurabilirsiniz. Böylelikle, çocuk yetiştirme konusunda bilimsel kanıtlara dayalı bazı yöntemler hakkında bilgiler edinebilirsiniz.

Çocukların kendi akıllarının olduğunu unutmamak çok önemlidir. Çocuklarınızın giderek artan bağımsızlık ihtiyaçları ve bu ihtiyacı doyumaya yönelik davranışları bazen sizleri kızdırabilir, engelleyebilir ya da hayal kırıklığına uğratabilir. Onlara herhangi bir tepki göstermeden önce, durumu çocuğunuzun bakış açısından değerlendirme konusunda göstereceğiniz istek, sizin de kendi duygularınızla başatmenize ve daha sabırlı

davranmanıza yardımcı olur. Çocuklarınıza öfke ve düşmanlık dolu sözler ve davranışlarla tepki vermekten kaçınmak için elinizden geleni yapın.

2- Çocuklarınızı gözetim altında yönlendirin

Çocuklar kendi ayakları üzerinde duruncaya kadar, cesaretlendirilmek, korunmak ve destek almak için ebeveynlerine ve aile üyelerine muhtaçtırlar. Uygun yönlendirme ve gözetim olmadığı zaman, ihtiyaç duydukları bu rehberlikten yoksun kalacaklardır. Araştırmalar, zamanında ve yapıcı bir yönlendirme almayan çocukların davranış problemleri olduğunu göstermektedir.

Çocuklarınızın her zaman nerede olduğunu, arkadaşlarının kimler olduğunu bilmekte ısrarlı olun. Çocuklarınızı kendiniz gözetemeyecekseniz, bir başka yetişkinin gözetiminin altında olduklarından emin olun. Çok kısa bir süre için bile olsa çocuklarınızı evde yalnız bırakmayın.

İlkokul yaşındaki ve daha ileri yaşta olan çocuklarınızın, bir yetişkinin gözetiminde yapılan, okul-dışı spor faaliyetlerine, eğitim programlarına ya da düzenli ve yapılandırılmış eğlencelere, katılmalarını teşvik edin. Değerlerine saygı duyduğunuz kurum, kuruluş ya da bireylerin yönetiminde olan toplumsal programlara kaydettirin.

Gözetim altında yapılan eğlence faaliyetlerine çocuklarınızla birlikte gitmeye çalışın ve diğer kişilerle ilişkilerini izleyin.

Diğer çocukların aşağılayıcı, tehditkar, küfürlü konuşmalarına onun nasıl cevaplar verdiği; vurma, çarpma davranışları ile öfke ifadelerine nasıl tepki gösterdiğine dikkat edin. Kızgınlık ve öfkenin ifadesi için bu tür davranışların uygun yöntemler olmadığını çocuğunuza anlatın ve benzer biçimde davranmasını engelleyin.

3- Çocuklarınıza uygun davranışları öğretebilmek için kendiniz model olun

Çocuklar genellikle taklit ederek öğrenirler. Ailelerinin değerleri, tutumları ve davranışlarının onlar üzerindeki etkisi büyüktür. Saygı, dürüstlük, ailemizden ve akrabalarımızdan gurur duymak gibi değerler, çocuklarımız için önemli bir güç ve güven kaynağı olabilirler. Çocuğunuzun olumsuz arkadaş baskısı altında olduğu, şiddetin yoğun rastlandığı bir ortamda yaşadığı ya da davranış bozuklukları olan öğrencilerle aynı okullara gittiği durumlarda bu değerler özellikle önemlidir.

Çocukların çoğu, bazen saldırganlaşıp bir başka insana vurabilirler. Bu tür şiddete yatkın davranışların olası tehlikeleri hakkında çocuklarınızla konuşurken kesin olun. Sorunlarını şiddete başvurmadan daha yapıcı yöntemlerle çözmüşse, onu bunun için takdir ettiğinizi hemen belirtin ve ödüllendirin. İyi davranışlarına daha fazla

dikkat gösterilerek ve takdir edilerek, çocukların bu davranışlarını tekrar etmeleri ve sürdürmeleri sağlanabilir.

Çocuklarınızın sorunlarını saldırgan olmayan yöntemlerle çözmelerine yardımcı olabilmek için aşağıdaki önerilerden yararlanabilirsiniz.

- a) Sorunlarını onlarla birlikte tartışın.
- b) Sorunlarını şiddet kullanarak çözmeye kalkarlarsa neler ~. olabileceğini sorun.
- c) Sorunlarını şiddet kullanmadan çözmeye kalkarlarsa neler olabileceğini sorun.

Bu tür bir, "birlikte sesli düşünme" egzersizi, çocuklarınızın şiddete başvurmanın yararlı bir yöntem olmadığını görmelerinde yardımcı olacaktır.

Anne-babalar bazen farkında olmadan şiddet dolu davranışları teşvik edebilirler. Örneğin bazı ebeveynler, erkek çocuklarının kavga etmeyi öğrenmeleri gerektiğini ileri sürerler. Çocuklarınıza anlaşmazlıklarını, tehdit, yumruk ya da silah kullanarak değil, sakin ve yerinde kullanılan sözcükleri e çözmelerini öğretin.

Boş zamanları için yapıcı, şiddet-dışı oyunlar, faaliyetler bulmalarında çocuklarınıza yardımcı olun. Onlara sizin de bir zamanlar hoşlandığınız oyunları, spor faaliyetlerini, hobileri öğreterek, kendi beceri ve yeteneklerini geliştirmelerinde destek olun.

Küçük çocuklarınıza hikayeler okuyun, daha büyüklerini kütüphanelere götürün ya da akrabalarınız arasından değer verdiğiniz, hayran olduğunuz, çevresi ve diğer insanlar için birşeyler yapmış olanların hayat hikayelerini anlatın.

4- Çocuklarınıza vurmayın

Çocuklarınıza ceza vermek için onları itmek, kakmak, tokatlamak, vurmak ya da dayak atmak gibi davranışlar, onlara sorunlarını iterek, kakarak, vurup, çarparak çözmenin uygun olacağı; ceza vermeleri gerektiğinde onların da benzer şekilde cezalar verebilecekleri mesajını vermektedir.

Fiziksel cezalar istenmeyen davranışları ancak belli bir süre için durdurabilmektedirler. Hatta çocukların çok sert cezalara bile uyum yapabildiği bu nedenle de cezanın hiç bir etkisi kalmadığı bilinmektedir.

Oysa ki fiziksel olamayan disiplin yöntemleri çocukların duygularıyla daha kolay başa çıkmalarına yardımcı olmakta; sorunlarını şiddet-dışı yöntemlerle çözebilecekleri yolları öğretmektedir. Aşağıda bazı öneriler bulacaksınız:

- a) Çocuğunuzun her yaşı için bir dakika sürecek şekilde, sesini çıkarmadan bir köşede oturmasını isteyebilirsiniz. (Bu yöntem çok küçük çocuklarla kullanılamaz)
- b) Bazı izinlerini ya da harçlığını geri alabilirsiniz
- c) Arkadaşları ile çıkmasına ya da bazı okul/toplum etkinliklerine katılmasına izin

vermeyebilir evden dışarı çıkarmayabilirsiniz (Bu ceza daha çok büyük yaştaki çocuklar ve ergenler için uygundur)

Harçlığın, önceden verilmiş izinlerin geri alınması ya da evden dışarı çıkarmama gibi cezaların, tutarlılıkla ve kısa süreler için uygulanması daha uygundur.

Hata yaptıkları zaman çocukların bu hatalarını düzeltebileceklerine inanabilmeleri lazımdır. Hatalardan nasıl öğrenilebileceğini onlara gösteriniz. Hatalarını bulmalarına, gelecekte benzer hataları yapmaktan nasıl kaçınabileceklerini anlamalarına yardımcı olunuz.

Bu tür durumlarda, çocuklarınızı aşışlamamanız, utandırmamanız özellikle önemlidir. Çocuklarınızın her zaman için sizin sevginizi ve saygınızı hissetmeye ihtiyaçları vardır.

Davranış değiştirme yöntemlerinden biri de hatalı davranışları cezalandırmak yerine, olumlu davranışları ödüllendirmektir. Takdir etme, ilgi, şevkat göstermenin en etkili ödüller olduğunu unutmayın.

5- Kurallarınız ve disiplin yöntemleriniz konusunda tutarlı olun

Bir kural yaptıysanız onu yerine getirin ve vazgeçmeyin. Çocukların kendilerinden hangi davranışların beklendiği konusunda açıklığa ve belirginliğe ihtiyaçları vardır. Oluşturduğunuz bir kuralın yerine getirilmesi konusunda gelişigüzel biçimde davranırsanız, bu sadece çocuklarınızın

kafasını karıştıracaktır ve "kaçamak yollar" aramalarını destekleyecektir.

Kurallarınızı oluştururken olanaklar ölçüsünde çocuklarınızın da katılımlarını sağlamaya çalışın. Neyi beklediğınızı ve kurallara uyulmadığı zam~ ne tür sonuçlarla karşılaşacaklarını açıklayın. Böyle bir yaklaşım, onların hem kendileri hem de çevrelerindeki insanlar için en iyi olanı elde edebilmeleri amacıyla neler yapmaları gerektiğini öğrenmelerini sağlayacaktır.

6- Çocuklarınızın ateşli silahlara ulaşamayacaklarından emin olun

Silahlar ve çocuklar çok öldürücü bir bileşimdir ve bir araya getirilmemelidir. Eğer kullanıyor ya da evinizde bulunduruyorsanız, silahların ya da, diğer öldürücü araçların tehlikeleri konusunda çocuklarınızı bilgilendirin. Eğer evinizde tabanca ya da tüfek varsa, içeri boşaltıp, kurşunlan ve silahlan ayrı ayrı kilitli dolaplarda saklayın. Doldurulmamış bile olsalar bu silahlan asla çocuklarınızın bulabilecekleri yerlerde saklamayın.

Asla üzerinizde tabanca ya da öldürücü bir silah taşımayın. Silah taşımanın çocuklara verdiği mesaj, sorunların silahlarla çözülebileceğidir.

7- Çocuklarınızın çevrenizde ya da evinizde şiddet görmelerini önlemeye çalışın

Evdeki şiddet çocuklar için korkutucu ve zararlıdır. Çocukların korku

duymadan, sevgi içinde yaşayabilecekleri güvenli bir eve ihtiyaçları vardır. Evinde şiddete tanık olan çocukların, ileride mutlaka şiddet gösterecekleri söylenemese de karşılaştıkları sorunları şiddete başvurarak çözmeye "yatkın" olacakları söylenebilir.

Evinizi şiddetten uzak, güvenli bir yer haline getirmek için elinizden geleni yapın ve kardeşler arasındaki şiddet içeren davranışları kesinlikle engelleyin. Anneler babalar arasındaki düşmanlık ve saldırganlık dolu kavgaların da çocukları çok korkutacağını ve onlar için kötü örnekler oluşturacağını unutmayın.

Eğer evinizdeki bireyler birbirlerini sözel ya da fiziksel yöntemlerle incitiyorlarsa ya da kötüye kullanıyorlarsa, çevrenizdeki bir psikologdan yardım almanızı öneririz. Bu profesyonel kişi, sizin ve ailenizin, şiddetin hangi nedenlerle oluştuğunu ve durdurulabilmesi için neler yapılabileceğini anlamanızda yardımcı olacaktır.

Bazen çocuklarınızın sokaklarda, okulda ya da evde şiddete maruz kalmasını engelleyemeyebilirsiniz. Bu durumlar olduğunda, yaşadıkları korku duygularıyla başedebilmeleri için kendilerine yardım etmeniz gerekebilir. Onlara bu konularda yardımcı olabilecek kişiler arasında okulundaki rehber öğretmeni ya da bir psikologu sayabiliriz.

8- Çocuklarınızın medyadaki şiddete çok fazla maruz kalmalarını önlemeye çalışın

Televizyonda, sinemada ya da bilgisayar oyunlarında çok fazla şiddet izlemenin de çocuklarda saldırgan davranışlara yol açtığı bilinmektedir. Bir ebeveyn olarak çocuğunuzun izlediği şiddet miktarını kontrol altında tutabilirsiniz. Aşağıda bazı öneriler bulacaksınız:

- a) Televizyon izlemeyi günde bir ya da iki saat ile sınırlandırın.
- b) Çocuklarınızın hangi televizyon programlarını izlediklerini, hangi filmlere gittiklerini ve hangi tür bilgisayar oyunlarını oynadıklarını bilin.
- c) Televizyon programlarında, sinemalarda ve bilgisayar filmlerinde izledikleri şiddet hakkında onlarla konuşun.
- d) Bu tür davranışların gerçek hayatta ne kadar acı verici olduklarını ve ne tür ciddi sorunlara yol açabileceklerini anlamalarını sağlayın.
- e) Sorunların şiddet kullanmadan nasıl çözülebileceğini onlarla tartışın

9- Çocuklarınıza şiddet kurbanı olmayacakları yolları öğretmeye çalışın.

Çocuklarınızın şiddet kurbanı olmamaları için ne tür önlemler almaları gerektiğini öğrenmeleri çok önemlidir. Aşağıda kendinizi ve çocuklarınızı şiddetten korumanızda yardımcı

olabilecek bazı yollar önerilmektedir:

a) Çocuklarınıza çevrenizdeki güvenli sokak ve caddelerin hangileri olduğunu öğretin

B) Her zaman için aydınlık, kalabalık yerlerde ve bir arkadaşla yürümelerini öğüt verin

c) Gördükleri kuşkulu davranışları ya da tanık oldukları suçları size, öğretmenlerine, güvenilir bir başka yetişkine ya da polise bildirmelerinin ne kadar önemli olduğunu anlamalarını sağlayın. Polis Acil 155 nolu telefonda nasıl arayacaklarını öğretin.

d) Kendilerine zarar vermeye kalkan biri olduğunda, "Hayır" deyip kaçmalarını ve güvenilir bir yetişkine bu konuyu mutlaka söylemeleri gerektiğini anlatın.

e) Yabancılarla konuşmanın tehlikelerini vurgulayın. Bilmedikleri ve güvenmedikleri kimseye kapıyı açmamalarını ve bir yere gitmemelerini öğütleyin.

10- Çocuklarınıza şiddete karşı olmalarını öğretin

Şiddete karşı davranışlar sergiledikleri her ortamda çocuklarınızı destekleyin ve ödüllendirin. Arkadaşlarından birinin diğerine vurduğu, küfrettiği, tehdit ettiği durumlarda çocuğunuza sakın ama kesin sözcüklerle nasıl tepki gösterebileceklerini öğretin. Şiddete karşı durmanın ve direnç göstermenin,

daha fazla cesaret gerektirdiğini anlatın. Çocuklarınızın farklı yörelerden, farklı aile yapılarından gelen kişilerle geçinmelerine, onları kabullenmelerine yardımcı olun. İnsanları sadece farklı oldukları için eleştirmenin ve etiketlenmenin acı verici, incitici olduğunu öğretin ve kesinlikle bu tür davranışlara izin verilmeyeceğini anlamalarını sağlayın. Şiddeti başlatan ya da cesaretlendiren sözcükleri kullanmanın ya da şiddet dolu davranışları sessizce seyretmenin, yanlış ve zararlı olduğunu anlatın. Tehditlerin ve itip-kakmanın şiddeti körükleyen davranışlar oldukları konusunda kendilerini uyarın.

11- Yetişkinler için ekstra öneriler **Ailenizle, arkadaşlarınızla, çevrenizdekilerle yakın olun ve onlarla ilgilenin.**

Arkadaşlardan oluşan bir grup, size hoş zaman geçirmenizde katkıda bulunabileceği gibi, zor zamanlarınızda destek vererek, yardım iletebilir. Çocuklarınızı büyütürken stresi ve yalnızlığı azaltmak çok yararlı olacaktır.

Çevrenizle ilişkiye geçin, komşularınızı tanıyın. Öldürücü silahların komşu evlerde de bulundurulmamasını sağlayın. Suçluluğu ve şiddeti azaltmaya yönelik sivil toplum girişimlerine gönüllü olun. Çevrenizde bu tip programlar yoksa, siz başlatın.

Seçtiğiniz milletvekillerinin ve belediye görevlilerinin şiddet konusundaki hassasiyetinizi bilmelerini ve konuyla ilişkili önlemleri almalarını sağlayın, baskı grupları oluşturun. Şiddet içeren programlar sunan televizyon kanallarına, onlara reklam veren ya da sponsor olan şirketlere şikayetlerde bulunun.

Çocuklarınızın çevrenizdeki "çevre temizliği", "ağaç dikme", vb. etkinliklere katılmalarını ve içinde yaşadıkları toplumla bütünleşip, onunla gurur duymalarını sağlayın. Bu tür gruplar, bir yandan çevrenizi daha "yaşanır" ve güvenli bir hale getirmeye çalışırken, diğer bir yandan da çocuklarınızın güvenli, yararlı ve ödüllendirici etkinlikler içinde hoş zaman geçirmelerine yardımcıdırlar (Öztürk, 2004).

KAYNAKÇA

Alper Yusuf, K. (3 Eylül 2005) <
<http://www.cocukdunyasi.net/q38.htm>
(20/12/2005).

Bahar, H. (17 Ekim 2005) <
http://baharhavzali.sitemynet.com/okuloncesi_egitim/id6.htm (20/11/2005).

Deha, D. (24 Kasım 2005) <
<http://www.cocukaile.com/IcSayfa.aspx?Kodal=441> (20/12/2005).

Devecioğlu, M. (2005). Televizyonun Çocuklar Üzerindeki Etkileri. Yakın Doğu Üniversitesi. Yayınlanmamış proje.

Gelişim, P. (13 Aralık 2005)
<www.gelisimplatformu.org (14/12/2005).

İlef (2002) <
<http://ilef.ankara.edu.tr/id/yazi.php?yad=799> (24/12/2005).

Kutlular, M. (1991). Bizim Aile Ansiklopedisi . İstanbul: Yeni Asya Gazetesi.

Muhammed, Y. (23/ Aralık/ 2005) <
<http://pdrhizmetleri.sitemynet.com/c7.html> (24/12/2005).

Öztürk, T. (2004). Televizyonun Çocuklar Üzerindeki Olumsuz Etkileri. Yakın Doğu Üniversitesi. Yayınlanmamış proje.

Sarfati, B. (1999). 1 7 Yaş Arası Çocuğun Eğitimi. Paris: Media Cad Kitapları.

Songur, T. (22/ Aralık/ 2005) <
http://www.cicibebe.net/tv_cocuk.htm
(24/12/2005).

Tuncer, N. (1993). Çizgi Roman Ve Çocuk. İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.

Yanık, Ş. (2002). Çizgi Filmlerin Çocuk Eğitimindeki Yeri Lefkoşa: Atatürk Öğretmen Akademisi. Yayınlanmamış proje.

Yavuzer, H. (1997). Çocuk Psikolojisi. (14. basım), İstanbul: Remzi kitapevi.

Yörükoğlu, A. (1997). Çocuk Ruh Sağlığı. (21. basım), İstanbul: Özgür yayınları.
(23/ Aralık/ 2005) <
<http://www.aygazete.com/?9535>
(24/12/2005).